

Nr 24

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förbud mot flerårsavtal vid försäkring.

Första lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 167 i första kammaren av fru *Wallentheim* och herr *Möller* samt nr 207 i andra kammaren av herr *Kristenson* i Göteborg *m. fl.* I motionerna, vilka är likalydande, hemställes, att 'riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om utredning rörande dels förbud mot s. k. flerårsavtal vid försäkringsavtal och liknande avtal, dels tillämpning av lagen om försäkringsavtal på liknande avtal'.

Beträffande skälen för motionärernas yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas här nedan, hänvisa till motionen II: 207.

Motionerna har varit föremål för remissbehandling.

Gällande rätt

Den svenska förmögenhetsrätten är i princip grundad på avtalsfrihet. Avtalslutande parter anses alltså äga rätt att fritt avtala om sina inbördes rättsförhållanden, i den mån legala hinder icke föreligger. Exempel å sådana hinder utgör bestämmelserna om längsta tid för arrende, hyra och skogsavverkningsrätt i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom. Vad särskilt angår det av motionärerna berörda rättsområdet, har genom lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal tillkommit en grupp inskränkningar i avtalsfriheten, avsedda att skydda en normalt svagare kontrahent — försäkringstagaren — mot ett alltför långt gående utnyttjande av sagda frihet. I fråga om avtalstiden innehåller försäkringsavtalslagen bestämmelse endast i 98 §, som stadgar, att om vid livförsäkring premie skall betalas periodvis, försäkringstagaren ej är pliktig att hålla försäkringen vid makt genom betalning av premie för senare period. Enligt motiven har bestämmelsen, som icke är tvingande utan kan åsidosättas genom avtal, tillkommit med hänsyn till att en livförsäkringstagares ekonomiska eller personliga ställning under den ofta mycket långa avtalstiden kan undergå sådana förändringar, att premiebetalningen blir alltför betungande eller behovet av försäkringen bortfaller.

Någon definition av begreppet försäkring har ej intagits i försäkringsavtalslagen. Enligt motiven till lagen ansågs vid dennas tillkomst tillfyllest att, i stället för utformande av subtila begreppsbestämningar utan praktisk betydelse, anknyta till den begränsning som språkbruk och allmän uppfattning erbjöde, till följd varav vissa vanliga affärstransaktioner som stode försäkringsavtal nära komme att falla utanför lagen. Som exempel på sådana transaktioner

anfördes bankgarantierna; lagstiftning om dessa och liknande avtalstyper ansågs icke böra ifrågakomma, så mycket mindre som något behov härav ej yppat sig.

Motionerna

Motionärerna framhåller, att de flerårsavtal, som förekommer på försäkringsområdet och inom vissa liknande verksamhetsområden, verkar konkurrens-hämmande. Flerårsavtalen kan vidare vara ett hinder för den försäkrings-tagare, som vill rationalisera sitt skydd genom att upphöra med enstaka försäkringar och teckna en enda mer omfattande. Den som vill upphöra med att vara försäkrad bör också ha sin frihet. Motionärerna fortsätter:

De flesta försäkringstagare vet inte om att de "ingått" ett flerårsavtal. Som regel beröres nämligen inte detta när försäkringen tecknas utan avtals-tiden framgår först av en tryckt text på försäkringsbrevet. Ändras senare försäkringen är det inte ovanligt att bolaget anger att en ny femårsperiod börjat löpa från ändringsdagen. Huruvida man verkligen åstadkommer juridiskt bindande avtal på så sätt kan diskuteras, i vart fall är det otillfredsställande ur allmän synpunkt.

Motionärerna anför vidare, att flerårsavtal också borde avskaffas för s. k. försäkringsliknande avtal. Som exempel på sådana avtal nämnes räddnings-kårsavtal, garantiavtal mot ohyra och abonnemangsavtal vid resor. Sammanlagda antalet avtal torde enligt motionärerna överstiga en halv miljon. Många av dessa avtal ingås på lång tid, ofta tio år. Ett förbud mot flerårsavtal på försäkringsområdet borde även gälla de försäkringsliknande avtalen. Motionärerna framhåller, att det bör övervägas, om inte försäkringsavtalslagen allmänt skulle kunna tillämpas på de försäkringsliknande avtalen, och anför därvid bl. a.:

Försäkringsverksamheten kontrolleras genom två lagar, lagen om försäkrings-rörelse samt lagen om försäkringsavtal. Lagen om försäkringsrörelse skyddar medborgarna genom att försäkringsverksamhetens ekonomiska soliditet kontrolleras. Lagen om försäkringsavtal skyddar medborgarna genom föreskrifter rörande villkorsutformningen. Att föra in en verksamhet under lagen om försäkringsrörelse är en synnerligen genomgripande åtgärd med komplicerade konsekvenser. Att däremot föreskriva att lagen om försäkringsavtal skall kunna tillämpas på företagens avtal med sina kunder förefaller inte ha några besvärliga konsekvenser. När statsmakterna har tvekat att beteckna en försäkringsliknande verksamhet som försäkringsrörelse är det för de komplikationer som soliditetskontrollen innebär. Motivet kan däremot inte gärna ha varit att man inom verksamheten i fråga skall få tillfälle att mot allmänheten använda hår-dare villkor än vad som är tillåtet i försäkringssammanhang.

Yttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionerna från *Svea hovrätt* och *försäkringsinspektionen*. Där-jämte har tillfälle att yttra sig över motionerna beretts *Sveriges advokatsam-*

fund, Svenska försäkringsbolags riksförbund samt *Folksam*. I ärendet har vidare inkommit en skrivelse från *Svenska kreditförsäkringsaktiebolaget*.

Motionerna tillstyrkes av försäkringsinspektionen, advokatsamfundet och *Folksam* samt avstyrkes av övriga remissinstanser.

Såvitt gäller försäkringsavtalsområdet företog försäkringsinspektionen år 1955 en undersökning rörande förekomsten av fem- och tioårsavtal och tillämpningen i praktiken av dylika avtal. Undersökningen omfattade ett femtiotal in- och utländska försäkringsbolag och avsåg förhållandena inom brandförsäkring jämte dåvarande bi-branscher (ansvarighets-, vattenledningsskade-, inbrotts-, stöld- och rånförsäkring) samt trafikförsäkring och motorfordonsförsäkring. Den berörde endast sådana försäkringsformer inom nyssnämnda grenar som tecknades av privatpersoner, fastighetsägare, lantbrukare och liknande försäkringstagare. Efter att ha tagit del av det inkomna materialet och efter att ha haft informativa överläggningar med bolagsrepresentanter i ämnet avlät försäkringsinspektionen den 5 juni 1956 en cirkulärskrivelse till de av undersökningen berörda bolagen och framlade däri sin syn på flerårsbundenheten inom de av undersökningen berörda försäkringsområdena. Försäkringsinspektionen återger nu följande av 1956 års skrivelse.

De försäkringsformer, som tillhandahålles allmänheten, präglas — om man bortser från den obligatoriska trafikförsäkringen — icke av någon större stabilitet. Olika försäkringskonstruktioner tillhandahålles av skilda bolag. Det pågår ett livligt arbete med omformning och förbättring av avtalstyper för att möjliggöra anpassning efter snabbt skiftande förhållanden och värderingar och för att förbättra och förbilliga allmänhetens försäkringsskydd. Den kraftiga utvecklingen på alla områden synes berättiga till antagandet att någon ändring härvidlag knappast är att emotse under mycket lång tid framåt. Samtidigt gäller att premienivån är oenhetlig. Försäkringstagarnas valmöjligheter ökas ytterligare genom att vissa bolag infört återbäringssystem i en del grenar.

Särskilt mot bakgrunden av nu angivna förhållanden synes man kunna ställa sig frågande till om det kan anses förenligt med försäkringstagarnas intressen att ett stort antal försäkringsbolag systematiskt driver en försäljningspolitik, som leder till att allmänheten-försäkringstagarna bindes vid ett och samma bolag för mycket lång tid framåt. Det synes knappast rimligt att den som i dag köper sitt skadeförsäkringsskydd hos ett bolag skall binda sig för att köpa detta försäkringsskydd hos samma bolag under tio år framåt. Stora förändringar kan under en så lång tidsperiod inträffa inom försäkringsvärlden. Även femårsavtalet på skadeförsäkringsområdet synes med hänsyn till utvecklingstakten på försäkringsområdet innefatta en bindning för längre tid än som försäkringstagarna har förutsättningar att överblicka. Framhållas må i detta sammanhang, att flerårsavtalen på skadeförsäkringsområdet är så utformade, att de icke innefattar någon garanti mot premieförändringar under fem- eller tioårsperioden. Drabbas försäkringstagaren av en premiehöjning, har han dock rätt att lämna bolaget.

Fem- och tioårsavtalen på skadeförsäkringsområdet kan försvåra och till

och med hindra ett byte av försäkringsgivare även i sådana fall, där ett sådant byte från den enskilde försäkringstagarens synpunkt framstår såsom sakligt motiverat. Den praxis, som flerårsbolagen tillämpar, när en försäkringstagare på anförda skäl vill bli fri från ett ingånget fem- eller tioårsavtal, är skiftande. Även om bolagen allenast i mycket enstaka undantagsfall vidtager rättsliga åtgärder mot försäkringstagare, som icke fullföljer ingångna flerårsavtal, utövas dock ofta en mer eller mindre stark press på vederbörande att vidbli avtalet. När man har ett system med fem- eller tioårsavtal, ligger det i försäkringsbolagets hand att avgöra, huruvida och på vilka villkor enskilda försäkringstagare skall tillåtas att frånträda de ingångna avtalen före fem- eller tioårsperiodens utgång. Bolagen får bl. a. möjlighet att influera på de omdispositioner av försäkringsskyddet, exempelvis sammanförande av olika försäkringar till en kombinationsförsäkring, som försäkringstagarna i rationaliseringssyfte vill göra. I samtliga fall där en enskild försäkringstagare har ett sakligt motiverat intresse av att byta försäkringsgivare synes det vara mindre tillfredsställande att man har en ordning, som ofta för många år framåt i tiden gör vederbörande beroende av försäkringsbolagets bedömning av fallet. Försäkringstagarna måste anses ha intresse av att försäkringsavtalen är så utformade, att de med skäligen tidsmellanrum ger försäkringstagaren en verklig rätt att byta försäkringsgivare, när försäkringstagaren finner anledning därtill.

Det är emellertid icke blott den enskilde försäkringstagaren, som då och då har ett aktuellt intresse av större frihet än den som flerårsavtalen ger. Ser man på frågan om flerårsbundenheten i stort, finner man, att densamma kan i större eller mindre grad hämma utbredningen av förbättrade försäkringsformer och försäkringsvillkor samt även försvåra en priskonkurrens mellan bolag, som måste anses erbjuda ett försäkringsskydd av samma kvalitet. Försäkringsväsendets utveckling på ett ur försäkringstagarsynpunkter ändamålsenligt sätt synes bäst befrämjas, om försäkringsbolagen icke har speciella band på stora försäkringstagargrupper utan alltid måste spanna sina krafter för att genom en kombinerad kvalitets- och priskonkurrens icke blott förvärva nya kunder utan även behålla sina gamla.

Frågan om avtalstiden synes i många fall icke diskuteras med kunden, innan försäkringsbrev utfärdas. Kundens möjlighet att efter försäkringsbrevets emottagande taga förnyad kontakt med ombudet eller bolaget för åvägabringande av kortare avtalstid än den i brevet angivna anses ofta vara tillfyllest. Riktigheten av denna uppfattning synes med fog kunna ifrågasättas. Än mer otillfredsställande förefaller den i en del fall praktiserade metoden att vid ändring i flerårsbundet avtal utan föregående överenskommelse med kunden låta ny flerårsperiod börja löpa från ändringens datum.

De ovan anförda synpunkterna synes försäkringsinspektionen tala emot fem- och tioårsavtalen på skadeförsäkringsområdet. Frågan är emellertid, om andra, tyngre vägande omständigheter kan anses tala för nu ifrågavarande avtals typer.

Från flerårsbolagens sida framhålles, att den bundenhet, som fem- och tioårsavtalen skapar, ökar försäkringsavtalens faktiska duration och därigenom bidrager till att hålla nere försäkringsbolagens omkostnader, vilka i sista hand alltid måste bestridas av försäkringstagarna. Dessa bolag karakteriserar flerårsbundenheten såsom ett led i strävandena att förhindra onödiga, kostnadskrävande omflyttningar av försäkringar bolagen emellan. Av de försäkringsbolag, som tillämpar flerårsavtal, anses fem- och tioårsbundenheten vara till

förmån för försäkringstagarna, därför att den bidrager till ett förbilligande av försäkringsskyddet.

Frågan om flerårsavtalens betydelse för försäkringarnas duration och för omkostnadernas höjd är icke lätt att besvara. I sammanhanget anförts statistiskt material säger i själva verket mycket litet. Den av ett flerårsbolag gjorda undersökningen rörande ett bestånd av hemförsäkringar visar endast att omkostnaderna väsentligt stiger, om den faktiska durationen sjunker från femton till fem år. Varken detta bolag eller något av de andra bolagen, som tillämpar flerårsavtal, har emellertid framlagt material, som ådagalägger att flerårsbundenhet under alla förhållanden är en nödvändig betingelse för lång duration. Samtidigt har ett annat bolag företett belägg för att, åtminstone under vissa förutsättningar, lång faktisk duration kan förekomma även utan att försäkringsavtalen är konstruerade såsom flerårsavtal. Det statistiska material, som föreligger i de årliga överskottsberäkningarna inom skadeförsäkring samt i de inhämtade särskilda uppgifterna avseende övervakningen av skälighetsprincipen i skadeförsäkring, ger icke belägg för att flerårsbundenhet alltid skulle vara förenad med relativt låga administrationskostnader eller att ettårsavtal med nödvändighet behöver betyda, att omkostnaderna blir höga. Det finns exempel på att förvaltningskostnaderna kan vara förhållandevis höga vid flerårsbundenhet och att de kan vara lägre än genomsnittligt utan sådan bundenhet.

Men inga av dessa uppgifter innehåller någon bindande bevisning av allmängiltig natur. Det är möjligt och till och med sannolikt, att en allmän övergång till kortare avtalstider än fem och tio år ofta skulle leda till en ökad rörlighet i försäkringsstockarna, åtminstone under en övergångsperiod. Denna ökade rörlighet kan givetvis medföra en tendens till kostnadsstegring. Det torde emellertid komma att utlösas krafter, som kan motverka en sådan tendens. Man torde sålunda kunna förutsätta, att försäkringsbolagen söker vidtaga anordningar för att förhindra, att provisionsintresset i försäljningsarbetet medverkar till att göra rörligheten större än som svarar mot försäkringstagarnas behov. Det vore dessutom av värde — och detta även ur allmänna skälighetssynpunkter — om man kunde införa någon form av rabatter åt försäkringstagare, som länge tillhört samma bolag. Sådana rabattsystem kan visserligen möta svårigheter när försäkringar ofta ändras, och särskilt om premiebeloppen är små kan deras administration ställa prohibitiva kostnadskrav, i all synnerhet om de syftar till en rättvisa i detalj. Men ett läge, som kännetecknas av ökad möjlighet att konkurrera om befintliga försäkringsstockar, kan ändå föranleda, att man ytterligare överväger möjligheten att genom enkla rabattanordningar — som måhända icke ger full rättvisa i detalj men dock i grova drag ansluter sig till förekommande faktiska kostnadsskillnader — på åtminstone vissa områden åstadkomma att nettokostnaden för försäkringstagarna sjunker med ökad faktisk duration. Även andra lämpliga former att motverka sakligt ogrundade ombyten av försäkringsgivare synes kunna tänkas. Erinras må vidare därom att bolagen icke ansett omkostnadsskäl hindra ett slopande av det band på försäkringstagarna inom trafik- och motorfordonsförsäkring, som de tidigare reglerna om nedsättning av bonus vid byte av försäkringsgivare utgjorde.

Till sist torde de ökade konkurrensmöjligheterna också kunna ytterligare stimulera intresset för sådana rationaliseringar, som kan verka kostnadssänkande eller åtminstone hindra kostnadshöjningar. Detta är det icke minst viktiga. Det hör i sammanhanget observeras, att motiveringen för den organi-

sation av näringslivet som dominerar inom flertalet områden vilar på den grundtanken, att en tävlan om pris och kvalitet, även om den vållar vissa konkurrensskostnader, ändå ofta på längre sikt medför gynnsamma nettoeffekter ur kostnadssynpunkt och på relationen mellan pris och kvalitet beroende på att den stärker stimulansen till fortsatt rationalisering inom de enskilda företagen och av hela branschstrukturen och till en mera ändamålsenlig utformning av produkterna. Det ligger i sakens natur, att man sällan kan i förväg mäta sådana dynamiska positiva faktorer. Upprepade praktiska erfarenheter från ett flertal områden talar dock för att de ofta har stor och övervägande betydelse.

Efter vägande av skälen för och emot har försäkringsinspektionen kommit till den slutsatsen, att det fordras starka belägg för fem- och tioårsavtalens kostnadssparande effekt, om man skall kunna acceptera uppfattningen att så långa avtalstider skulle vara till fördel för försäkringstagarna. Några sådana starka belägg har icke framkommit. Med hänsyn härtill vill det förefalla inspektionen som om övervägande skäl skulle tala för att, vad gäller här ifrågasvarande skadeförsäkringsområden, en utveckling mot kortare avtalstider än fem eller tio år skulle vara till gagn för försäkringstagarna.

Försäkringsinspektionen anför i sitt remissyttrande, att under de år som gått efter inspektionens undersökning tioårsavtalen försvunnit på de av undersökningen berörda områdena och ersatts av femårsavtal. I övrigt har icke någonting inträffat, som kan ge inspektionen anledning att frångå den uppfattning rörande flerårsbundenheten på ifrågasvarande skadeförsäkringsområden, som inspektionen uttalade 1956.

I fråga om sjuk- och olycksfallsförsäkringsområdet uppger inspektionen, att också där förekommer, att försäkringstagarna bindes genom femårsavtal och för något utländskt bolags del genom tioårsavtal. Inspektionen fortsätter:

Fråga är härvid om försäkringsformer, som bedrivs utan tillämpning av de särskilda livförsäkringsreglerna i lagen om försäkringsrörelse. Avtalskonstruktionen är vid nu ifrågasvarande försäkringsformer en annan än den som tillämpas inom de förut behandlade skadeförsäkringsgrenarna. Sjuk- och olycksfallsförsäkringsavtalen är nämligen i allo bindande för båda avtalsparterna. Ingen motsvarighet finnes till den inom förenämnda försäkringsgrenar på grund av förbehåll förefintliga möjligheter att under avtalstiden genomföra premie- och villkorsändringar. Observeras bör vidare att fem- och tioårsavtalen inom sjuk- och olycksfallsförsäkringen erbjuder den fördelen i jämförelse med ettårsavtalen på området, att rättsliga garantier föreligger för att försämringar i hälsotillståndet icke kommer att få till följd att försäkringstagarna ställas utan försäkringsskydd under perioden.

Om man bortser från det specialproblem, som risken för försämringar i hälsotillståndet innefattar, torde försäkringsinspektionens i det föregående refererade analys av skälen för och emot långa avtalstider i allt väsentligt äga giltighet jämväl för sjuk- och olycksfallsförsäkringsområdet. Påpekas bör dock att på sjukförsäkringsområdet den kanske starkaste bindningen av försäkringstagarna sammanhänger med premiekonstruktionen. Sjukförsäkringspremierna varierar nämligen i viss utsträckning med åldern vid inträdet i försäkringen. På grund av de risker för vägrat försäkringsskydd i anledning av försämringar

i hälsotillståndet, som den enskilde individen löper vid sjuk- och olycksfallsförsäkring, synes på sjuk- och olycksfallsförsäkringsområdet den ändamålsenligaste lösningen vara icke att avtalet konstrueras såsom ettårsavtal utan att de utformas så, att försäkringstagaren icke bindes för längre tid än ett eller annat år, medan däremot försäkringsgivaren är bunden tillhandahålla försäkringskydd under längre tid. En sådan lösning innebär icke någon orimlighet. En ordning av den typen förekommer sedan gammalt såväl inom livförsäkringen som inom den grundreglerade sjuk- och olycksfallsförsäkringen, vilken bedrivs under iakttagande av de särskilda livförsäkringsbestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse. Enligt försäkringsinspektionens mening talar övervägande skäl för att en dylik utformning av avtalen bör väljas även när det gäller sådan sjuk- och olycksfallsförsäkring, som drives utan försäkringstekniska grunder.

Av det anförda finner inspektionen framgå, att den i stort sett delar de tankegångar rörande långtidsbindning av försäkringstagare, som motionärerna framfört. Inspektionen vill dock samtidigt framhålla, att flera skäl kan åberopas emot tvingande lagbestämmelser på området. I denna del anför inspektionen följande:

Utvecklingen går i riktning mot kortare avtalstider. Medan ännu vid tiden för försäkringsinspektionens undersökning många försäkringsbolag tillämpade tioårsavtal inom hemförsäkring, villaförsäkring och fastighetsförsäkring, har ifrågakvarande bolag — såsom förut nämnts — numera gått över till femårsavtal. Behovet av lagstiftning på området är därför i dag mindre än för några år sedan.

Uppmärksammas bör vidare att konkurrensen mellan försäkringsbolagen är mycket hård. Detta förhållande har försäkringsinspektionen i olika sammanhang understrukt. Förekomsten av femårsavtal skulle innefatta en mycket långtgående begränsning i den fria konkurrensen, därest försäkringsbolagen i allmänhet tillämpade avtalen i enlighet med deras ordalydelse. Då emellertid alla försäkringsbolag av någon betydelse icke i praktiken framtvingar avtalens fullföljande, därest försäkringstagarna vidhåller en önskan att övergå till annat bolag, är den konkurrensbegränsning som femårsavtalen medför av mindre styrka än nyss sagts. Det är dock uppenbart att avtalen medför ett tryck på försäkringstagarna att icke under perioden övergå till annat bolag och att de därigenom innefattar en begränsning i konkurrensfriheten.

Försäkringsinspektionen vill emellertid erinra om att 1953 års lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet endast innehåller två direkta förbud, nämligen mot bruttopriser och anbudskarteller. I övrigt har konkurrensbegränsningslagen endast karaktären av förhandlingslag, som föreskriver en särskild ordning för förhandlingar för undanröjande av skadliga verkningar av konkurrensbegränsningar. Detta utesluter naturligtvis inte att det kan övervägas att rikta förbud mot ytterligare former av konkurrensbegränsning. Härvid bör dock prövas huruvida just flerårsavtalen på försäkringsområdet är den form av konkurrensbegränsning som ligger närmast till för en förbudslagstiftning.

Det kan för övrigt antagas att konsumentupplysningsvägen möjligheter finnes att bibringa allmänheten kännedom om de nackdelar, som är förenade med långtidsbundenhet för försäkringstagarna. Försäkringsinspektionen är beredd att genomföra en förnyad undersökning av de närmare förhållandena på

området och att därefter vidtaga åtgärder för att bringa till allmänhetens kännedom de fakta som härvid framkommer samt de synpunkter som försäkringsinspektionen i egenskap av företrädare för konsumentintressena har i frågan.

Påpekas bör också att förhållandena på vissa områden kan vara speciella. Det är möjligt att inom exempelvis husbocksförsäkring (där tioårsavtal förekommer) och industriförsäkring viktiga skadeförebyggande åtgärder kan motivera fleråriga avtalstider. I viss utsträckning kan också tillämpade former för ersättningar åt fältmännen tänkas spela en roll i sammanhanget.

Försäkringsinspektionen betonar, att flerårsbundenheten icke blott är ett konkurrensbegränsningsproblem. Den innefattar även på andra sätt inskränkningar i den enskildes frihet. Inspektionen anför i detta sammanhang vidare följande:

Visserligen har de enskilda försäkringstagarna juridiskt sett möjlighet att i samband med försäkringsavtalens upprättande tillse att avtalen icke bindes för längre tid än ett år. I praktiken riktas emellertid icke försäkringstagarnas uppmärksamhet på frågan om avtalstidens längd och rätten att byta försäkringsgivare. Härigenom uppstår rent faktiskt en bundenhet för försäkringstagarna, vilken icke är frivillig.

Ett fasthållande från försäkringsbolagens sida vid flerårsavtalen i enlighet med avtalens innehåll skulle kunna hindra enskilda försäkringstagare från att rationalisera och förenkla försäkringsskyddet genom utbyte av enstaka försäkringar, kanske rent slumpvis tecknade i skilda försäkringsbolag, mot en enda mera omfattande försäkring. I praktiken omöjliggör visserligen icke flerårsbolagen i dag dylika rationaliseringar, eftersom de i allmänhet icke genomdriver avtalens fullföljande med rättsliga medel. Läget blir emellertid då det, att avtalsinnehållet och avtalstillämpningen icke stämmer överens. En dylik ordning är föga tillfredsställande. Ännu mera otillfredsställande är det att de påstridiga som känner till försäkringsbolagens praxis blir fria från ingångna flerårsavtal, varemot mindre väl initierade personer ofta böjer sig för bolagens hänvisningar till femårsklausulen. En sådan ordning strider mot principen om likabehandling av alla försäkringstagare.

Försäkringsinspektionen kommer på denna väg fram till att övervägande skäl synes tala för att frågan om flerårsbindning av försäkringstagare göres till föremål för närmare utredning. Vid utredningen synes de synpunkter som inspektionen anfört i det föregående böra beaktas. Försäkringsinspektionen vill emellertid samtidigt framhålla, att nu ifrågakvarande problemkomplex icke är det enda som behöver övervägas när fråga är om försäkringsavtalslagen. Denna lag framstår på flera punkter såsom ofullständig och föga motsvarande den utveckling som ägt rum på området efter lagens tillkomst 1927. Starka skäl synes tala för att en allmän översyn av försäkringsavtalslagen kommer till stånd, och försäkringsinspektionen vill förorda, att denna översyn göres med det snaraste. Inspektionen förutsätter, att den i egenskap av sakkunnig företrädare av försäkringstagarintressena blir representerad vid ifrågakvarande lagöversyn.

Sveriges advokatsamfund yttrar, att inskränkningar i avtalsfriheten genom bestämmelser i lag icke bör göras annat än om förhållandena är sådana, att inskränkningar från allmän synpunkt anses erforderliga. Enligt vad samfun-

det har sig bekant medför tecknandet av ett flerårsavtal vid försäkring regelmässigt, att premien blir lägre än vid ettårsavtal. Den omständigheten, att en premie som av något försäkringsbolag tillämpas vid flerårsavtal, må vara högre än den premie, som betingas av annat försäkringsbolag vid ettårsavtal, är utan betydelse i förevarande sammanhang. Det är här endast fråga om ett konkurrensförhållande mellan skilda försäkringsföretag, och vid bedömande härav är det icke endast premien som är avgörande utan även andra omständigheter, såsom det sätt, varpå skaderegleringarna genomföres, och bolagets villighet att i tveksamma fall betala ut försäkringsersättning. — Samfundet kan icke finna att det föreligger skäl att beröva försäkringstagarna möjligheten att med ett försäkringsbolag träffa avtal att försäkringen skall gälla för flera år, varigenom premien blir lägre än vid ettårsavtal. — Emellertid kan det uppkomma situationer, då ett avtal att försäkring skall gälla för flera år kan bli till olägenhet för försäkringstagaren. Såsom sådana fall kan nämnas att den risk, för vilken försäkringen tecknats, icke längre är aktuell för försäkringstagaren, eller att ett ändamålsenligt ordnande av hans försäkringar kan göra det nödvändigt att en tecknad försäkring upphör. Samma olägenheter kan för övrigt, ehuru i mindre grad, uppkomma även vid ettårsavtal. Enligt vad samfundet förstått, torde de svenska försäkringsbolagen visserligen vara villiga att i sådana fall medverka till att saken regleras på tillfredsställande sätt. Styrelsen tillstyrker dock en utredning beträffande frågan, huruvida och på vilka betingelser en försäkringstagare i vissa särskilda situationer kan bli befriad från att fullfölja ett försäkringsavtal. Särskilt angeläget kan detta bli om försäkringsavtalslagen skall göras tillämplig å försäkringsliknande avtal.

Folksam framhåller i sitt yttrande, att konkurrensen mellan försäkringsbolagen är av stor betydelse för att försäkringstagarna skall erhålla ett både bra och billigt försäkringsskydd. Genom flerårsavtal kan emellertid de mindre konkurrenskraftiga försäkringsbolagen binda sina försäkringstagare, vilket verkar hämmande på konkurrensen. Mot dessa avtal talar, att flertalet försäkringstagare sannolikt inte är medvetna om att de vid försäkringens tecknande ingår ett flerårsavtal. *Folksam* påpekar vidare, att avtalen är ensidiga så till vida, att de ger bolagen rätt att höja premierna och att uppsäga avtalen. För att flerårsavtalen skall medföra några fördelar måste man förutsätta en stabil och enhetlig premienivå samt oförändrade försäkringsformer och försäkringsvillkor. Några dylika förutsättningar föreligger inte. Under de senaste femton åren har i stället svensk försäkringsverksamhet kännetecknats av stora förändringar i fråga om premier, villkor och former. För försäkringstagarna är flerårsavtalen till nackdel, och av den orsaken tillstyrker *Folksam* motionärernas hemställan om utredning rörande förbud mot dessa avtal.

Svea hovrätt har yttrat:

Motionärerna ha betecknat flerårsavtalen såsom konkurrenshämmande och

därvid anført, att försäkringstagaren kontinuerligt borde ha frihet att köpa sitt försäkringsskydd hos den försäkringsgivare som erbjöde de förmånligaste villkoren. Denna synpunkt förtjänar givetvis beaktande. Hänsyn till den fria konkurrensen utgör emellertid även ett tungt vägande skäl för försäkringsgivaren att, oberoende av tvingande lagbestämmelser, erbjuda sitt skydd på så attraktiva villkor som möjligt. Att de flesta försäkringsgivare redan under nu rådande förhållanden funnit sig böra medgiva förkortning av avtalstiderna, synes bestyrkt av praxis på området. Motionärerna ha vidare anført, att längre avtal icke medföra lägre premier. Huruledes därmed än må förhålla sig, bör dock beaktas att de flesta försäkringsavtal, oberoende av den tid för vilken de ursprungligen ingåtts, otvivelaktigt bliva gällande under avsevärd tidrymd och att hänsyn till detta förhållande kan tagas vid premieberäkningen. Försäkringsgivarens möjligheter till långtidsplanering samt därav förorsakad förenkling av förfarande och organisation torde, likaledes av konkurrenshänsyn, komma försäkringstagarna till godo. Slutligen förtjänar framhållas, att förekomsten av starka konsumentägda företag på försäkringsgivarsidan är ägnad att befördra hänsynen till försäkringstagarnas intressen.

I synnerhet som till det anförda kommer det förhållandet, att tendensen inom försäkringsvärlden enligt motionerna pekar på en fortskridande förkortning av tillämpade avtalstider och att ett av våra största försäkringsbolag upprepade gånger sökt främja denna utveckling, finner sig hovrätten för närvarande icke vilja förorda, att fleråriga försäkringsavtal förbjudas i lag.

Hovrätten anmärker, att motionärernas syfte möjligen kunde uppnås genom en mindre ingripande lagregel än ett totalt förbud mot fleråriga avtal. I viss anslutning till de motiv, som legat till grund för 98 § försäkringsavtalslagen kunde införas en rätt för försäkringstagare att, när särskilda skäl därtill uppkommit uppsäga avtalet. Hur en bestämmelse härom närmare skulle utformas och eventuellt kunna göras tillämplig på andra, med försäkringsavtal likartade avtalstyper, finge bli föremål för särskild utredning.

Inom *Svenska försäkringsbolags riksförbund* har skilda meningar kommit till uttryck. Styrelsens majoritet har i förevarande del anført:

Eftersom motionärerna synes ha en felaktig uppfattning om den tidpunkt vid vilken försäkringstagaren blir bunden av försäkringsavtalet, finns det anledning att inledningsvis något beröra tillvägagångssättet vid en försäkrings "tecknande". Vad som sker då "försäkringen tecknas" är att försäkringstagaren — med eller utan bistånd av ett försäkringsombud — muntligen eller skriftligen ansöker om en försäkring. Efter någon kortare tid erhåller försäkringstagaren försäkringsbrevet, vilket, om det helt överensstämmer med ansökningsen, är att anse såsom försäkringsbolagets accept. Om emellertid försäkringsbrevet — exempelvis beträffande avtalstiden — innehåller något som icke berörts vid ansökningstillfället, blir försäkringsbrevet avtalsrättsligt att betrakta såsom offert från bolagets sida. På försäkringsbrevet angives att försäkringen träder i kraft först sedan premie erlagts. Premiens erläggande utgör då försäkringstagarens accept av den nya offerten och först i och med detta blir parterna bundna av avtalet. Av försäkringsbrevet kan försäkringstagaren utläsa bl. a. avtalstiden. Om han icke önskar binda sig för den tid som angivits, står det honom fritt att underrätta försäkringsbolaget om sina önskemål. Han kan

givetvis också vända sig till annan försäkringsgivare och teckna försäkring för en tidsperiod som passar honom bäst.

Av den lämnade redogörelsen framgår att det vid tiden för ett försäkringsavtals slutande råder fullkomligt fri konkurrens och att försäkringstagaren har möjlighet att välja den avtalsform som passar honom bäst. Den omständigheten att försäkringstagaren, sedan avtal träffats, blir bunden för viss tid torde icke rimligtvis kunna betraktas som en konkurrenshämmande företeelse, såvida man icke vill påstå att varje avtal är konkurrenshämmande, eftersom det i viss mån kan sägas hindra parterna att träffa andra avtal. Varje försäkringsavtal måste ha en viss löptid och längden härav bör av olika skäl vara föremål för absolut avtalsfrihet. Även andra områden av det ekonomiska livet bjuder på avtal som har olika längd och där de längre avtalen naturligtvis innebär en i viss mån större bundenhet för parterna än de kortare. Som exempel kan nämnas låne-marknaden, där det förekommer både långa och korta lån. Olika kreditinstitut har på grund av verksamhetens inriktning skilda huvudprinciper vid långivningen. Ingen har emellertid velat påstå att ett t. ex. tioårsbundet lån innebär en konkurrenshämmande företeelse. Tvärtom är det allmänt accepterat att olika skäl kan motivera att en låntagare önskar ett långt resp. kort lån.

Ett av de mest framträdande skälen för avtalsfrihet på förevarande del av försäkringsområdet — förutom den i vårt rättsväsende sedan gammalt fastslagna principen om avtalsfrihet — är att det särskilt i fråga om vissa försäkringar är ett angeläget intresse för försäkringstagarna och försäkringshaverna att kunna räkna med att försäkringsgivarna blir bundna under viss tid. Det kanske mest utpräglade exemplet härpå är livförsäkringen. Om man som ung vid god hälsa tecknar en livförsäkring, är det värdefullt att veta att försäkringsbolaget icke kan frånträda avtalet därest hälsotillståndet framdeles skulle försämrats. Motionärernas uppfattning att det råder förbud mot flerårsavtal inom livförsäkringen är felaktig och synes grunda sig på en sammanblandning med bestämmelsen i 98 § lagen om försäkringsavtal. Enligt detta lagrum är försäkringstagaren ej skyldig att hålla försäkring vid makt genom betalning av premie för "senare period", och premie kan förty ej utkrävas av denne. Denna regel har emellertid icke avseende på avtalstiden, och för övrigt är paragrafen icke tvingande.

Som ett annat exempel på försäkring där försäkringstagare och försäkringshavare ofta önskar längre avtalstid än ett år må nämnas kreditförsäkring. Försäkringen kan exempelvis avse ett byggnadsföretag som tar flera år i anspråk. Det vore i ett sådant fall icke tillfredsställande om försäkringsgivaren endast meddelade försäkring för ett år, eftersom försäkringstagare och försäkringshavare därigenom bleve ovissa om huruvida de skulle komma att få något försäkringsskydd för den resterande delen av byggnadstiden. Vid en bedömning av den av motionärerna väckta frågan måste man nämligen hålla i minnet att försäkringsgivarna icke är *skyldiga* att meddela försäkring, utan i princip prövar varje inkommen ansökan. Förbundet bortser härvid från den obligatoriska trafikförsäkringen.

Motionärerna anser vidare, att "flerårsavtalen kan vara ett hinder för den som vill rationalisera sitt skydd genom att upphöra med enstaka försäkringar och teckna en enda mera omfattande".

Utvecklingen inom försäkringsbranschen har på senare år gått mot allt fler s. k. "paketförsäkringar", i vilka ett flertal skilda försäkringsmoment inrymmes. Dylika försäkringar har byggts upp för t. ex. villaägare, företagare etc.

Kombination av flera försäkringar i ett försäkringsbrev innebär besparing av arbete och kostnader. Detta medför fördelar för såväl försäkringstagare som försäkringsgivare. Som en konsekvens härav brukar försäkringsgivarna icke motsätta sig uppsägning av en försäkring under avtalstiden om försäkringstagaren kan visa att han genom en omläggning av försäkringsskyddet kan rationalisera och förbilliga detta. Dylika uppsägningar medför i realiteten en form av "clearing" mellan försäkringsgivarna som i längden knappast torde medföra förlust för någon av dem. Praktiskt taget alla nya försäkringar omfattar för övrigt ett fullständigt eller nästan fullständigt försäkringsskydd.

En annan sak är att försäkringsgivarna icke som skäl för uppsägning under avtalstiden accepterar att försäkringstagaren funnit sig kunna erhålla försäkring något billigare på annat håll. (Premiedifferenserna är för övrigt i regel icke speciellt stora.) Såsom motionärerna framhållit är det emellertid sällan som en försäkringsgivare finner sig böra ställa saken "på sin spets genom lag-sökning". Detta beror dock varken på den "allmänna opinionen" eller på "insikt om att systemet egentligen är olämpligt". Orsaken är i stället att kostnaderna för att göra ett krav gällande i regel icke står i proportion till den premie varom är fråga.

Motionärerna uttalar angående flerårsavtalen sammanfattningsvis att "något vägande skäl för flerårsavtalen synes inte föreligga. Det kan inte gärna hävdas att de medför lägre premier, ty i så fall borde ju de bolag som tillämpar flerårsavtal ha lägre premienivå än de andra, men det är lätt att konstatera att snarare motsatsen är fallet".

Om en jämförelse rörande premienivån vore genomförbar i förevarande avseende, kan den emellertid icke ske på det sätt motionärerna tänkt sig. En jämförelse måste ske mellan premien för en ettårsförsäkring och premien för ett flerårsavtal inom samma företag. De skilda försäkringsgivarna arbetar nämligen under mycket olika betingelser (kundkrets, kontorsorganisation, dyrortsgrupp för löner etc.). Genom att försäkringsbolagens bestånd får en viss stadga kan premieuppbörd, adressregister m. m. i högre grad rationaliseras än vad annars är fallet. Bland de fördelar flerårsavtalen medför må vidare nämnas, att bolagen lättare kan inrikta försäljarnas arbete på oförsäkrade områden (såsom nya försäkringsobjekt, nya försäkringskunder, nya försäkringsformer). Försäkringsombuden har självfallet mindre anledning att bearbeta områden inom vilka flerårsavtal föreligger. Deras arbete koncentreras mera på att vidga området för försäkringsskyddet i stället för att flytta detta mellan bolagen. Kungl. försäkringsinspektionen har varit angelägen att bolagen skulle söka vidtaga åtgärder för att i första hand täcka ännu icke tillfredsställda försäkringsbehov.

Riksförbundet finner sålunda att ett förbud mot flerårsavtal vid försäkring — av såväl principiella som praktiska skäl — icke bör införas.

En *minoritet av riksförbundets styrelse*, bestående av direktörerna A. Lindencrona, G. Ljungqvist, G. Nelker och F. Åkerman, har enat sig om följande av herr Ljungqvist avgivna yttrande:

Enligt min mening är den kritik, som i förevarande motion riktas mot s. k. flerårsavtal vid försäkringsavtal i vissa avseenden befogad. Flerårsavtalen innebära en bindning av försäkringstagarna som för dem i många fall kan te sig oskälig och de medföra en i och för sig icke önskvärd begränsning av konkurrensen mellan försäkringsbolagen. Det gives emellertid områden där flerårs-

avtal av kostnads- och andra skäl kunna vara berättigade. Att i lag införa ett generellt förbud mot sådana avtal är därför icke lämpligt. Med hänsyn till de ofta komplicerade och från tid till annan skiftande förhållanden, varunder det enskilda försäkringsväsendet har att bedriva sin verksamhet, är det heller icke tillrådligt att genom lagstiftning söka avgränsa de områden av verksamheten, där flerårsavtal skulle vara tillåtna från dem där så icke skulle vara fallet. I den mån missförhållanden får anses föreligga är de principiellt och praktiskt icke av beskaffenhet att kunna på ett ändamålsenligt sätt undanröjas genom lagbud men väl genom åtgärder av vederbörande försäkringsbolag själva.

På grund av vad nu sagts avstyrker jag motionärernas hemställan om utredning rörande förbud mot flerårsavtal vid försäkringsavtal.

Svenska kreditförsäkringsaktiebolaget anför, att ett förbud mot flerårsavtal vid försäkring skulle för bolagets del innebära ett rent äventyrande av hela dess verksamhet. Icke blott då försäkringen avser byggnadsföretag utan även såvitt gäller exportkreditförsäkring kräver både försäkringstagare och icke minst försäkringshavaren — den kreditgivande banken — att försäkringen skall gälla så länge fordran är utestående, vilket i många fall rör sig om tidrymder mellan ett och fem år.

Vad beträffar motionärernas yrkande om förbud mot flerårsavtal vid s. k. försäkringsliknande avtal hänvisar de flesta remissinstanserna till sina yttranden beträffande försäkringsavtalen.

Försäkringsinspektion anför i denna del:

På de försäkringsliknande avtalens område möter på marknaden en rik provkarta av varierande åtaganden alltifrån olika typer av självständiga abonnemangsavtal och garantiavtal till garantiutfästelser i samband med försäljning inkluderande till sin typ försäkringsmässiga förpliktelse. Skulle förbud införas mot flerårsbundenhet av försäkringstagare synes försäkringsinspektionen starka skäl tala för att ett motsvarande förbud införas såvitt angår i alla händelser vissa slag av garanti- och abonnemangsavtal, vilka för närvarande icke räknas såsom försäkringsavtal men som i realiteten står försäkringsavtalen mycket nära. I själva verket torde allmänhetens behov av skydd mot ur konsument-synpunkt olämplig långtidsbundenhet vara större vid vissa garanti- och abonnemangsavtal än vid flertalet vanliga försäkringsavtal. Tidningsuppgifter tyder nämligen på att åtminstone vissa innehavare av företag som sluter garantiavtal med större styrka än flertalet försäkringsbolag hävdar medkontrahentens skyldighet att vidbliva ingångna flerårsavtal. Försäkringsinspektionen tillstyrker därför att när frågan om förbud mot flerårsbundenhet av försäkringstagare utredes spörsmålet om utsträckning av ett dylikt förbud till att omfatta även vissa snarlika avtal överväges.

Folksam yttrar, att från allmänhetens synpunkt knappast någon reell skillnad föreligger mellan försäkringsavtalen och här åsyftade avtalstyper. För flertalet medborgare måste det därför synas socialt stötande om inte ett avskaffande av flerårsavtalen även skulle gälla de försäkringsliknande avtalen.

I fråga om de försäkringsliknande avtalens inbegripande

de under försäkringsavtalslagen yttrar majoriteten av styrelsen i *Svenska försäkringsbolags riksförbund*:

Såsom motionärerna framhåller gäller lagen om försäkringsrörelse endast för försäkringsverksamhet och innehåller bl. a. bestämmelser om hur denna verksamhets ekonomiska soliditet skall kontrolleras. Redan benämningen "lagen om försäkringsavtal" medför emellertid att allmänheten sammankopplar dylika avtal med den verksamhet som är föremål för särskild tillsyn. En sådan sammankoppling i fråga om andra avtal än försäkringsavtal vore klart olämplig.

För närvarande förekommer å ena sidan avtal i allmänhet och å andra sidan försäkringsavtal. Om motionärernas förslag skulle omsättas i praktiken, skulle ytterligare en variant — de försäkringsliknande avtalen — tillkomma. Här må endast ett härav uppkommande problem antydast. Vem skulle avgöra huruvida visst avtal vore ett "försäkringsliknande avtal"? Uppenbarligen skulle det icke vara försäkringsinspektionen, eftersom det icke är motionärernas avsikt att föra in ifrågavarande verksamhet under försäkringslagens bestämmelser om koncessionsprövning och tillsyn m. m. Sannolikt skulle prövning av ett avtals karaktär endast kunna ske vid domstol när — kanske långt efter avtalets slutande — tvist uppkommit på grund av detsamma. Olägenheten härav skulle vara uppenbar.

Svea hovrätt anför:

Genom lag den 15 december 1961 gavs i åtskilliga hänseenden ändrat innehåll åt lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse. Såsom motionärerna påpekat förekom under förarbetena till lagändringen en diskussion huruvida förevarande försäkringsliknande avtalstyper borde underkastas offentligrättslig reglering. De tillsatta utredningsmännen funno sig, i avbidan på utvecklingen, icke böra framlägga något förslag i detta ämne. I remissyttrandet framhölls svårigheten att åstadkomma en tillfredsställande gränsdragning och betonades den fria konkurrensens betydelse. Departementschefen nöjde sig i propositionen med att förklara frågan förtjänt att följas med uppmärksamhet. Riksdagen gjorde häremot ingen erinran; ingen motion hade väckts i saken.

Väl torde med fog kunna hävdas att de synpunkter, som varit avgörande för det offentligrättsliga bedömandet, icke behöva få samma verkan då det gäller att bestämma tillämpningsområdet för de privaträttsliga stadgandena i försäkringsavtalslagen. Enligt hovrättens uppfattning måste emellertid en lagstiftning i det berörda ämnet föregås av omfattande sakkunnigutredning; och hittills synes intet förhållande ha förebragts som — särskilt om den av hovrätten ifrågasatta rätten till avtalsuppsägning införes — gör en sådan utredning nödvändig.

Utskottet

I förevarande motioner hemställas, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande dels förbud mot fleråriga försäkringsavtal och försäkringsliknande avtal dels tillämpning av lagen om försäkringsavtal på sistnämnda avtal. Som skäl för denna hemställan har i motionerna anförts bland annat, att flerårsavtalen vore oförenliga med en fri konkurrens samt att de utgjorde hinder för den, som ville rationalisera sitt försäkringsskydd genom att upphöra med enstaka försäkringar och teckna en enda mera omfattande försäkring.

Den företagna remissbehandlingen kan icke anses giva något entydigt svar på frågan om flerårsavtalen vid försäkring är förbundna med sådana olägenheter, att de bör förbjudas. Å ena sidan har framkommit exempel på att områden finnes, inom vilka möjlighet att ingå flerårsavtal bör föreligga. Här kan framhållas kreditförsäkringsområdet. Å andra sidan kan det, såsom advokatsamfundet anför, uppkomma situationer, då ett avtal att försäkring skall gälla för flera år kan bli till olägenhet för försäkringstagaren. Sådana fall inträffar, då den risk, för vilken försäkringen tecknats, icke längre är aktuell för försäkringstagaren eller då ett ändamålsenligt ordnande av hans försäkringar kan göra det nödvändigt att en tecknad försäkring upphör. Av olika remissyttranden bestyrkes motionärernas uppgift att försäkringsavtal ingås utan att försäkringstagaren bibringas klar insikt om att avtalet är flerårigt. I dessa fall framstår nyss angivna olägenheter som särskilt anmärkningsvärda. Utskottet finner sig därför kunna instämma med advokatsamfundet att utredning bör verkställas, huruvida och på vilka betingelser en försäkringstagare kan bli befriad från att fullfölja ett försäkringsavtal i de av samfundet antydda situationerna. Visar det sig därvid möjligt att genomföra en sådan lagstiftning att de åsyftade olägenheterna får minskad omfattning torde huvudsyftet med förevarande del av motionen bli uppnått.

Vad utskottet anförut beträffande försäkringsavtalen äger i och för sig sin giltighet också beträffande de s. k. försäkringsliknande avtalen. Den av utskottet förordade utredningen bör sålunda behandla motsvarande spörsmål i fråga om dessa avtal.

Vad slutligen gäller motionärernas yrkande om de försäkringsliknande avtalens inbegripande under försäkringsavtalslagen anser utskottet frågan härom vara av den karaktär, att den bör övervägas först i samband med en mera allmän översyn av försäkringsavtalslagen.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 167 och II: 207, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning i överensstämmelse med vad utskottet ovan förordat beträffande försäkringsavtal och s. k. försäkringsliknande avtal; samt

B. att motionerna i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet hemställt under A icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. .

Stockholm den 20 mars 1962

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Erik Svedberg, Arvidson, fröken Mattson*, herr Alexanderson, fru Wallentheim, herrar Hilding och Svanström;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar*, herrar Svensson i Vä, Gustafsson i Borås, fru Löfqvist, fröken Bergegren, herrar Haglund, Martinsson och fru Kristensson.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilt yttrande

av herr Alexanderson.

En möjlighet att i förtid bli befriad från ett flerårsavtal kan vara lika motiverad beträffande ett s. k. försäkringsliknande avtal som i fråga om de egentliga försäkringsavtalen. Emellertid synes ur lagteknisk synpunkt knappast några andra möjligheter föreligga till lösning av frågan än särskilda bestämmelser antingen i försäkringsavtalslagen eller i en lag av allmän räckvidd, t. ex. den allmänna avtalslagen. Som utskottet anfört bör frågan om de försäkringsliknande avtalens hänförande under försäkringsavtalslagen icke nu upptagas och frågan om en ändring i avtalslagen är av större räckvidd och berör områden långt utöver vad som åsyftats i motionerna. Ehuru det på grund härav synes föreligga ringa utsikt, att frågan rörande de försäkringsliknande avtalen skall kunna lösas vid den av utskottet förordade utredningen torde det å andra sidan inte kunna föranleda någon större olägenhet, att de i detta sammanhang blir föremål för uppmärksamhet.